

Zakościelna, Anna / Gurba, Jan

"Postati Ukraïńskoï Archeołohii,"
"Materiały i Doslidžennja z Archeołohii
Prykarpattja i Wołyni", vyp. 7 : 1998
[recenzja]

Archeologia Polski Środkowowschodniej 5, 243-247

2000

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ANNA ZAKOŚCIELNA, JAN GURBA

**POSTATI UKRAIŃSKOJ ARCHEOLOHIJ,
„MATERIALY I DOSLIDŽENNJA Z ARCHEOLOHIJ PRYKARPATTJA I VOŁYNI”, VYP. 7: 1998, 119 s.**

Znaczny udział w rozwoju archeologii polskiej i ukraińskiej ma ośrodek lwowski. Do zainteresowań prądziejami Galicji wschodniej przyczyniło się przede wszystkim odkrycie posągu tzw. Światowida w 1848 r. oraz wystawa starożytności urządzona w 1861 r. we Lwowie przez Zakład Narodowy im. Ossolińskich i Muzeum Lubomirskich, stanowiące część Zakładu¹ (choć, jak podkreślił J. Kostrzewski, z niewielką ilością zabytków archeologicznych z Galicji).

Uzyskanie pewnych swobód politycznych w zaborze austriackim po 1868 r., dało większe możliwości rozwoju nauki niż w pozostałych częściach Polski przedrozbiorowej, a Lwów stał się jednym z ważniejszych ośrodków badawczych, m.in. również w zakresie archeologii. Odmowną rolę odgrywały dwa istniejące tu Towarzystwa Naukowe, w których archeologia funkcjonowała w ramach Wydziałów Filozoficzno-Historycznych: Lwowskie², a zwłaszcza im. Tarasa Szewczenki (dalej TNSz.), założone w 1873, które – jak pisze Marian Mroczko – „na początku XX w. zamieniło się w prawdziwą Akademię Nauk”³. Historia badań archeologicznych na dzisiejszej Ukrainie zachodniej jest więc wspólnym dziedzictwem polsko-ukraińskim. Prof. Józef Kostrzewski w „*Dziejach polskich badań prehistorycznych*” uwzględnił prace uczonych ukraińskich działających na obszarze Galicji wschodniej⁴. „Nie ma sensu – jak pisał Andrzej Abramowicz – toczenie sporów o to dziedzictwo, bo ono rzeczywiście jest wspólne i wszyscy dziedzice mają prawo po nie sięgać”, dodając, że „pamiętajmy też o procesach przyjmowania i adaptowania, prowadzących do wzbogacania archeologii polskiej, oraz o procesach odwrotnych – przekazywania dorobku polskiego innym”⁵. *Nota bene* ten sens zaszczyli mieli na uwadze lubelscy archeolodzy, organizatorzy konferencji transgranicznej w 1996 r. „Wspólne korzenie – wspólna przyszłość”⁶.

Likwidacja w wolnej Ukrainie przeszkód natury politycznej i cenzury pozwoliła na publikowanie materiałów o badaczach, celowo w okresie Związku Radzieckiego zapomnianych i przemilczanych, bez których jednak historia archeologii nie byłaby pełna. Z tego względu w latach ostatnich czyni się wiele dla przypomnienia dorobku wykreślonych z historiografii osób⁷. Ten cel postawili przed sobą redaktorzy ostatniego tomu „Materialiv i doslidženij z archeolohij Prykarpattja i Wołyni”, poświęconego pamięci prof. dr. n. Ołeksandra Czernysza (1918-1993). Tom zawiera materiały z konferencji zorganizowanej w 1998 r., w 80. rocznicę Jego urodzin, zatytułowanej „Postacie [zachodnio-] ukraińskiej archeologii”. Dorobek O. Czernysza, wybitnego badacza paleolitu Podkarpacia⁸, dobrze jest znany archeologom polskim. Prace profesora – zamieszczona w omawianym tomie bibliografia Jego publikacji obejmuje 184 pozycje⁹ – szybko zostały odnotowane w literaturze polskiej, a najważniejsze: *Pozdnyj paleolit srednego Podnestrov’ja* (1959), *Paleolityčna stojanka Mołodova V* (1961), *Ob absoljutnom vozraste paleolitičeskich pam’jatnikov Podnestrov’ja* (1965), *Rannyj i srednij paleolit Podnestrov’ja* (1965)¹⁰, na stałe weszły do ujęć syntetycznych paleolitu Polski¹¹.

A. Zakościelna, J. Gurba, A. Kokowski, Wspólna problematyka badań archeologicznych na Lubelszczyźnie i Wołyniu, „Lubelszczyzna”, 1996, nr 2, s. 213-215.

⁷ Przemilczanie w radzieckiej literaturze nazwisk osób niewygodnych politycznie stosowane było bardzo często (por. W. Korpusowa, Pamięci Marii Wiażmitiny – ukraińskiego badacza Sarmatów i Scytów, APŚ, t. 3, s. 311, zwłaszcza przypisy 1-7 na s. 310). W początku lat 80. embargo to dotknęło również wielu archeologów polskich. (Np. w tylko jednej publikacji: *Eneolit SSSR*, „Archeologija SSSR”, t. 4: 1982, cenzura radziecka wykreśliła ze stron 256-263 nazwiska i tytuły prac następujących autorów: J. Gurby, K. Jażdżewskiego, J. Kamieńskiej, P. Komorowskiego, J. Kowalczyka, J. K. Kozłowski, Z. Krzaka, T. Poklewskiego, D. Rauhut i T. Wiślańskiego. Dodać przy tym należy, iż zapis cenzorski dotyczył przede wszystkim ówczesnych wydarzeń politycznych w Polsce!).

⁸ Por.: J. Filip, *Enzyklopädisches Handbuch zur Ur- und Frühgeschichte Europas*, Prag 1966, s. 217; L. V. Baženov, *Podillja v pracjach doslidnykiv i krajeznawciv XIX-XX st.*, Kam’jancé-Podilskij 1993, s. 392; A. S. Sytnyk, P. T. Hrybovyč, Pam’jati Ołeksandra Černysza (1918-1993), „Archeolohija”, 1996, nr 3, s. 129-131; H. Mezencewa, *Doslidnyky archeolohij Ukraïny*, Černihiv 1997, s. 30.

⁹ H. Mezencewa, tamże, podaje 260 prac.

¹⁰ Pełny opis bibliograficzny w zestawieniu przy biogramie O. Czernysza w omawianym tomie.

¹¹ Por.: W. Chmielewski, W. Hensel red., *Paleolit i mezolit*, PZPol., t. 1, Wrocław 1975.

¹ J. Kostrzewski, *Dzieje polskich badań prehistorycznych*, Poznań 1949, s. 34, 40.

² Powstałe w 1901 r. dla Popierania nauki polskiej we Lwowie, przekształcone w 1920 r. w Towarzystwo Naukowe.

³ M. Mroczko, *Lwów. Zarys dziejów i zabytków*, Gdańsk [1992], s. 48.

⁴ J. Kostrzewski, tamże, s. 1, *passim*.

⁵ A. Abramowicz, *Historia archeologii polskiej XIX i XX wiek*, Warszawa-Łódź 1991, s. 7.

⁶ A. Zakościelna, Polsko-ukraińska archeologiczna konferencja „Wspólne korzenie – wspólna przyszłość”, APŚ, t. 2: 1997, s. 390-391;

Prezentowany zbiór referatów, przedstawiający oprócz O. Czernysza, sylwetki 35 badaczy regionu karpacko-wołyńskiego¹², został zestawiony w czterech działach: Ołeksandr Czernysz i badacze paleolitu (s. 14-39); Koledzy, przyjaciele, współpracownicy (s. 40-72); U źródeł archeologii Ukrainy zachodniej (s. 73-102) oraz Gratulacje dla Jubilatów (s. 103-113).

Poniższych krótkich informacji o archeologach prezentowanych na konferencji nie utrzymamy w zastosowanej w wydawnictwie kolejności, lecz postaramy się zachować porządek chronologiczny nawiązujący do opracowań J. Kostrzewskiego i A. Abramowicza. Przyjeliśmy jednak dla całości materiału daty graniczne oparte na różnych, wydawałoby się, kryteriach: rok 1921 jako datę ustalenia granicy polsko-radzieckiej oraz 1944, w którym część archeologów z Ukrainy zachodniej zmuszona została do wybrania emigracji, druga zaś, po zakończeniu wojny, mogła wrócić do nauki i pracy.

Ułożoną tak chronologiczną listę archeologów otwierają z jednej strony Adam Kirkor (1818-1886), jeden z pierwszych badaczy Galicji wschodniej¹³ i Gotfryd Ossowski (1835-1897)¹⁴, najwybitniejszy polski archeolog XIX wieku¹⁵, z drugiej – związani z Towarzystwem Archeologicznym Krajoznawczym we Lwowie konserwatorzy: Antoni Schneider (Sneider) (1825-1890), odkrywca zabytków kultury trypolskiej w dorzeczu Dniestru i Prutu, autor nieukończonego dzieła „Encyklopedia do Krajoznawstwa Galicji pod względem historycznym...” (t. 1, Lwów 1871; t. 2, Lwów 1974)¹⁶ oraz Izydor Szaranewycz (Szaraniewicz) (1829-1901), profesor uniwersytetu we Lwowie, badacz kultury wysockiej¹⁷.

Larysa Kruszelnicka przypomniała działalność na polu filologii klasycznej i archeologii Iwana Franki

(1856-1916), członka sekcji archeologicznej TNSz., a od 1902 r. jej wiceprzewodniczącego¹⁸. Ponadto uwzględnieni zostali Rajmund Fridrich Kaindl (1866-1930), badacz pradziejów Bukowiny, zwłaszcza kultury trypolskiej (Koszyłowce, Szypienice), od 1905 r. profesor historii na Uniwersytecie w Czerniowcach, od 1915 r. w Graz w Austrii. Jego zasługi wspomniane przez K. Majewskiego¹⁹ przypomnieli autorzy „*Archeolohični pam'jatky Prykarpattja i Wołyni kam'jannocho viku*”²⁰.

Omawiając działalność Karola Hadaczka (1837-1914), konserwatora zabytków Galicji wschodniej, od 1919 r. profesora Katedry archeologii klasycznej i prehistorii Uniwersytetu lwowskiego²¹, przypomniano również poczynania jego uczniów: Bohdana Janusza (W. Karpowycza) (1887-1930) początkowo pracownika Muzeum TNSz., autora zestawienia „*Zabytki przedhistoryczne Galicji wschodniej*” (Lwów 1918), konserwatora zabytków przedhistorycznych okręgu lwowskiego²²; Wołodymyra Hrebeniaka (Grzebieniaka) (1892-1915), świetnie zapowiadającego się badacza kultury wysokiej, strzelca siczowego poległego w 1915 r.²³ oraz Jarosława Pasternaka (1892-1975). Studia i prace tego ostatniego, a także W. Hrebeniaka w Katedrze Antropologii Uniwersytetu Lwowskiego kierowanej przez prof. Jana Czekanowskiego (1882-1966), przypomniał M. Bandriwskyj. Po wojnie J. Pasternak ostatecznie wybrał prehistorię. Należał, wraz z Ivanem Borkovskym (1897-1976), Lewką Czykalenką (1888-1965) i Olehem Kandybą – „Olżycem” (1907-1944), do grupy badaczy, którzy studiowali w Wolnym Uniwersytecie ukraińskim w Pradze.

Po śmierci K. Hadaczka i W. Hrebeniaka środowisko archeologiczne we Lwowie zaczął odbudowywać i tworzyć Leon Kozłowski (1892-1944), kierownik Katedry Prehistorii od 1921 r. J. Pasternak po powrocie do Polski związał się z TNSz., drugim po Uniwersytecie ośrodkiem archeologicznym we Lwowie. Był dyrektorem muzeum Towarzystwa (1928-1939), prowadził szereg badań terenowych, często w bliskiej współpracy z Tadeuszem Sulimirem (1898-1983)²⁴, których wyniki publikował zarówno w wydawnictwach ukraińskich, zwłaszcza TNSz., jak i polskich. Był członkiem Polskie-

¹² Autorami są: M. Bandrywskyj, R. Berest, V. Cyhytyk, O. Černyš, V. Čornovus, A. Fantuch, S. Fantuch, M. Fytypčuk, R. Hrybovyč, O. Janyčkyj, Ł. Krušelnyčka, B. Krušelnyčkyj, Ł. Kulakowska, L. Mackeyj, O. Mason, N. Merpert, L. Mychajlyna, J. Maško, V. Oprysk, D. Pavliv, M. Peleščyšin, P. Penjak, S. Penjak, V. Petchyryč, I. Popovyč, B. Pryščepa, O. Pryščepa, S. Pyvovarov, O. Smiško, M. Sochačkyj, M. Stefanovyč, O. Sytnik, S. Terškyj, V. Vojnarovskij, I. Voznyj.

¹³ Por.: J. Kostrzewski, tamże, *passim*; M. M. Blombergowa, *Polscy członkowie rosyjskich Towarzystw Archeologicznych 1839-1914*, Wrocław 1988, *passim*; A. Abramowicz, tamże, *passim*; V. Petchyryč, D. Pavliv, *Archeolohija u doslidžennjach členiv NTŠ, ZNTŠ*, t. 222, 1991, s. 412-426.

¹⁴ Por.: J. Kostrzewski, tamże, *passim*; J. Filip, tamże, s. 977; M. M. Blombergowa, tamże, s. 72; A. Abramowicz, tamże, *passim*; M. M. Blombergowa, *Badania archeologiczne Polaków na terytorium imperium rosyjskiego w XIX i początku XX w.*, Łódź 1993, *passim*; L. V. Baženov, tamże, s. 303.

¹⁵ S. Nosek, *Zarys historii badań archeologicznych w Małopolsce*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1967, s. 44.

¹⁶ Por.: K. Majewski, *Studia nad kulturą trypiłską*, „Archeologia”, t. 1, 1947, s. 93-138.

¹⁷ Por.: J. Kostrzewski, tamże, *passim*; A. Abramowicz, tamże, s. 84; L. V. Baženov, tamże, s. 395.

¹⁸ I. Kryp'jakovyč, *Istoryčno-filosofična sekcija NTŠ pid kerivnytvm Mychajła Hruševskoho u 1894-1913 rokach*, ZNTŠ, t. 222, Lviv 1991, s. 392-411.

¹⁹ Por.: K. Majewski, tamże, s. 113, 114, 116.

²⁰ O. Černyš red. *Archeolohični pam'jatky Prykarpattja i Wołyni kam'jannocho viku*, Kyjv 1981, *passim*.

²¹ J. Kostrzewski, tamże, *passim*; W. Antoniewicz, *Dotychczasowy dorobek archeologii Polski*, „Zapiski archeologiczne”, z. 4, 1953, s. 33; J. Filip, tamże, s. 449; A. Abramowicz, tamże, *passim*; V. Petchyryč, D. Pavliv, tamże, s. 414; L. V. Baženov, tamże, s. 158; N. O. Havryljuk red., *Słownik dovidnyk archeolohii*, Kyjv 1996, s. 394.

²² J. Kostrzewski, tamże, *passim*; J. Filip, tamże, s. 551, 1735; A. Abramowicz, tamże, *passim*; I. Kryp'jakovyč, tamże, s. 398; V. Petchyryč, D. Pavliv, tamże, s. 417-418; L. V. Baženov, tamże, s. 426.

²³ J. Kostrzewski, tamże, s. 97, 99; W. Antoniewicz, tamże, s. 34; A. Abramowicz, tamże, s. 84; V. Petchyryč, D. Pavliv, tamże, s. 419.

²⁴ J. Gurba, *Profesor Tadeusz Sulimierski (1 IV 1898 - 21 VI 1983)*, „Rocznik Polonijny”, t. 5-8: 1984-1987, s. 356-359.

go Towarzystwa Prehistorycznego (dalej PTP). Od 1944 r. na emigracji, wydał w Toronto monumentalne dzieło „Archeologia Ukrainy” (1966)²⁵.

I. Borkovsky, który pozostał w Pradze, był jednym z najwybitniejszych archeologów Czechosłowacji²⁶. Do informacji W. Petchyrycz warto dodać, że prawie cały nakład cytowanego przez niego dzieła Borkovskyego (s. 87) „*Staroslovanské keramika ve středni Evropě*”, wkrótce po wydaniu (Praha 1940), zostało przez Niemców wycofane z księgarń²⁷.

L. Czykalenko, uczeń Fedira Wowka (Fiodora Wołkowa) (1847-1918)²⁸ i uczestnik jego prac na stanowiskach paleolitycznych, był badaczem kultury trypolskiej, ale i autorem pierwszych wykopalisk archeologicznych w Czerwnie-„Czerwieniu”²⁹.

Najmłodszym z wymienionych emigrantów był O. Kandyba – „Olżyc”, pierwszy archeolog, który zajął się kulturą trypolską na Ukrainie zachodniej. Współpracował z I. Borkovskym i L. Czykalenką³⁰. W czasie II wojny działacz Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów (dalej OUN), zamordowany został przez Niemców w 1944 r.³¹

Na okres międzywojenny przypada też działalność geologa Jurija Polanskiego (1892-1975), nauczyciela gimnazjum państwowego, kierownika muzeum TNSz., badacza paleolitu³². Był on członkiem komitetu redakcyjnego wydanego w 1937 r. „*Atljasu Ukrainy*” i autorem mapy geologii Ukrainy (k. 2)³³. Należał do PTP. Był obecny na Walnym Zebraniu TNSz. w dn. 14 I 1940 roz-

wiązującym Towarzystwo³⁴. Po wojnie został profesorem na Uniwersytecie w Buenos Aires³⁵.

W tym samym czasie działali Jakub Hoffman (Hofman) (1896-1964), delegat PMA na okręg wołyński, założyciel muzeum w Równem i redaktor „Rocznika Wołyńskiego”³⁶ oraz Jurij Szumowski (1906-?), przedwojenny pracownik PMA, organizator muzeów w Dubnie i Równem³⁷. Na emigracji związał się z Francuskim Instytutem Czarnej Afryki i osiadł w Sudanie. Ostatnim w tej grupie jest Josyp Jankovycz (1878-1955), badacz pradziejów Ukrainy zakarpackiej, zmuszony po wojnie do emigracji na Węgry. W tomie brak wspomnień o O. Cynkałowskim (1898-1983) – jego udziale obok B. Janusza, J. Pasternaka i J. Hofmana w ratownictwie zabytków Wołynia³⁸ – któremu poświęcona była osobna konferencja w 1998 r. w Łucku i Włodzimierzu Wołyńskim³⁹.

W latach międzywojennych działali również Lew Czaczkowski (1865-1933), archeolog-amator, zasłużony dla poznania grodzisk księstwa Halicko-Włodzimierskiego⁴⁰ i Jewzybij Łazar (1904-1940), badacz Bukowiny. W tym czasie rozpoczął działalność naukową Markijan (Marcjan) Smiszko (1900-1981), pracownik Katedry Prehistorii UJK we Lwowie, członek PTP. Razem z polskimi archeologami podpisał w 1935 r. protest przeciw interwencji ministra spraw zagranicznych hitlerowskich Niemiec względem działalności naukowej prof. J. Kostrzewskiego. Był wiele lat kierownikiem lwowskiego Wydziału Instytutu Archeologii, następnie Instytutu Nauk Społecznych AN USRR⁴¹. Także od lat przedwojennych datuje się praca prof. Pawła Borysowskiego

²⁵ O. Cynkałowski, *Materiały do pradziejów Wołynia i Polesia Wołyńskiego*, Warszawa 1961, *passim*; J. Filip, tamże, s. 1009; V. Petchyrycz, D. Pavliv, tamże, s. 418-426; V. Petchyrycz, D. Pavliv, M. Fytypčuk, Jaroslav Pasternak i ukraińska archeologia, „*Studia Archaeologica*”, t. 2, 1993, s. 7-11; L. V. Bażenow, tamże, s. 309; H. Mezcencva, tamże, s. 185 n.

²⁶ Por.: W. Hensel, Ivan Borkovskij (1897-1976), *Sl. Ant.*, t. 23: 1976, s. 318; V. Petchyrycz, D. Pavliv, tamże, s. 421.

²⁷ K. Jażdżewski, *Pradzieje Europy środkowej*, Wrocław 1981, s. 39.

²⁸ V. Petchyrycz, D. Pavliv, tamże, s. 414-416; I. Kryp’jakovyč, tamże, s. 392n; L. V. Bażenow, tamże, s. 151-152.

²⁹ V. Petchyrycz, D. Pavliv, tamże, s. 422-423; V. Petchyrycz, M. Fytypčuk, Pierwszy badacz latopisowego Czerwienia – w 110 rocznicę urodzin, *APŚ*, t. 3: 1998, s. 313-214. W omawianym tomie (s. 27, przypis 11) W. Petchyrycz błędnie rozszyfrował nazwisko autora notatki z „Ilustrowanych visti” (R. 1, Kraków 1940, nr 4, s. 16-17). Nie mógł być nim J. Gurba prowadzący badania w Czerwnie dopiero w latach 1974, 1976-1979 (por. J. Gurba, Najnowsze badania archeologiczne w Czerwnie-„Czerwieniu”, [w:] *Trudy pjatogo meždunarodnogo Kongressa slawjanskoj archeologii*, Moskwa 1988, t. 3, vyp. 1a, s. 57-62.

³⁰ K. Majewski, tamże, *passim*; J. Filip, tamże, s. 575; V. Petchyrycz, D. Pavliv, tamże, s. 421-422; T. H. Movša, Olch Kandyba (Olżyč) (1907-1944) – archeolog, „*Archeologia*”, 1994, nr 4, s. 146-147.

³¹ J. Hrycak, *Historia Ukrainy 1772-1999. Narodziny nowoczesnego narodu* (tłumaczenie z j. ukraińskiego), Lublin 2000, s. 222.

³² O. Cynkałowski, tamże, *passim*; V. Petchyrycz, D. Pavliv, tamże, s. 419-420;

³³ V. Kubijovič red.: „*Atljas Ukrainy i sumeżnych Kraiń*”, Ukraińskij Wydavnyčyj Instytut, Lviv 1937, 48 s. + 66 kart.

³⁴ A. Antonovyč, Pro 156-j tom Zapysok Naukovocho Tovarystva imeni Ševčenka, jakyj nevyjšov drukom u 1939 roci, *ZNTŠ*, t. 222, 1991, s. 426-434.

³⁵ Ogłoszona tam Estratigrafic, Neotectonice y Geomorfologie dei Pleistocena Pedemontano entre los rias Diamanta y Mendoza (Provincia de Mendoza), „*Revistá de la Asociacion Geologica Argentina*”, t. 17: 1962, zesz. 3-4, s. 127-349, stanowiła wg A. Zierhoffera „prawdziwe wydarzenie w światowej literaturze poświęconej plejstocenowi” (por. „*Czasopismo Geograficzne*”, t. 36: 1965, s. 111-114).

³⁶ A. Abramowicz, tamże, s. 114.

³⁷ Na skutek zniszczenia przez Niemców w czasie Powstania Warszawskiego 100% stanu przedwojennego Archiwum PMA (por.: L. Sawicki: Państwowe Muzeum Archeologiczne (okres międzywojenny, okupacji i lata 1945-1947), *Spr. PMA*, t. 1: 1945/47, [druk:] 1948, s. 7), brak dziś w Muzeum jakiegokolwiek dokumentacji o jego pracy (inf. J. Jaskanisa).

³⁸ V. Petchyrycz, D. Pavliv, tamże, s. 422-423; J. Gurba, Ochrona zabytków archeologicznych województwa lubelskiego i wołyńskiego – VI okręg konserwatorski lubelski w latach 1920-1928, [w:] *Zamojszczyzna i Wołyń w minionym tysiącleciu. Historia, Nauka, Sztuka, Zamość 2000*, s. 159-162.

³⁹ B. Bargieł, Konferencja „Przeszłość i współczesność Wołynia”, *APŚ*, t. 4: 1999, s. 268-269.

⁴⁰ V. Petchyrycz, D. Pavliv, tamże, s. 423;

⁴¹ J. Filip, tamże, s. 1328; J. Gurba, A. Kokowski, Działalność naukowa Marcjana Śmiszki w okresie przed II wojną światową, [w:] *Spotkania polsko-ukraińskie*, Lublin 1992, s. 87-94; L. V. Bażenow, tamże, s. 424; H. Mezcencva, tamże, s. 149.

(1911-1991) z Instytutu Archeologii AN ZSRR w Leningradzie – ucznia Petra Jefymenki (1884-1969) – zasłużonego badacza paleolitu Ukrainy, zwłaszcza Podniestrza⁴².

Wśród badaczy okresu powojennego w tomie zamieszczono biogramy lub wspomnienia o Juriju Zacharuku (1914-1997)⁴³, Igorze Swiesznikowie (1915-1995)⁴⁴, Wołodymyrze Szełomiancewie-Terśkym (1918-1993)⁴⁵, Konstantynie Berniakowyczu (1919-1983) – uzupełnione spisem 16-u jego najważniejszych publikacji⁴⁶, ale i Mychajle Kłapczuku (1920-1984), studencie archeologii Uniwersytetu Lwowskiego, więzionym w latach 1944-1954 za okupacyjną przynależność do OUN. Po ukończeniu w 1965 r. Instytutu Pedagogicznego w Karagandzie, przygotował rozprawę kandydacką „*Paleolit centralnego Kazachstanu*”⁴⁷, lecz jako były więzień polityczny nie został dopuszczony do obrony w Instytucie Archeologii AN ZSRR w Leningradzie. Po powrocie na Ukrainę prowadził badania powierzchniowe na terenie Pokucia i Opoła.

Wołodymyr Sawycz (1923-1995) dał się poznać jako badacz paleolitu Podola, zwłaszcza stanowisk Kułczywki oraz Lipa I i VI⁴⁸.

Wołodymyr Kanyweć (1927-1972) wszedł do literatury przede wszystkim dzięki pracom nad kulturą wysocką, był zwolennikiem identyfikacji jej z Neurami Herodota.

Witold Aulich (1928-1994) był uznanym specjalistą wczesnego średniowiecza, badaczem Zimnego i Halicza. Załączona do biogramu jego bibliografia z lat 1957-1993 liczy 100 pozycji⁴⁹. Warto w tym miejscu przytoczyć opinię J. Hrycaka, który swą „*Historię Ukrainy...*” poświęcił „pamięci Witolda Aulicha” (s. 2), stwierdzając, że był on człowiekiem „głębokiej wewnętrznej kultury i pozostając polskim patriotą, identyfikował się z Ukrainą i szczerze odczuwał jej cierpienia”⁵⁰.

Mykoła Demedziuk (1932-1995) był geologiem zainteresowanym badaniami nad epoką kamienia.

Trudno rozdzielić prowadzone w ostatnim dwudziestolecu prace Iriny Pietrownej Rusanowej (1929-1998)⁵¹

i Borysa Tymoszczuka⁵², jednych z najwybitniejszych badaczy nad okresami rzymskim i wczesnośredniowiecznym Ukrainy zachodniej⁵³. Przez wiele lat wspólnie kierowali Słowiańską i Podkarpacką ekspedycjami AN ZSRR.

Wśród biogramów zamieszczonych w omawianym tomie zabrakło wspomnień o zmarłych pracownikach lwowskiego Wydziału Archeologii I. A. NAN Ukrainy, badaczach wczesnego średniowiecza, Iwanie Starczuku (1894-1950)⁵⁴ Oleksiju Ratyczu (1906-1975)⁵⁵ i Romanie Bahriju (1927-1993)⁵⁶.

Ostatnie referaty poświęcone zostały aktualnym jubilatom: B. Tymoszczukowi, obchodzącemu w 1999 r. 80. rocznicę urodzin, Wołodymyrowi Baranowi⁵⁷ i Stepanowi Penjakowi⁵⁸ – w 70. urodziny oraz Łarysie Krušelnyckiej⁵⁹. Wszystkim Jubilatom składamy w imieniu redakcji APŚ najserdeczniejsze gratulacje i życzenia.

W zakończeniu Leonid Mackewyj, obecny kierownik Wydziału Archeologii Instytutu Ukrainoznawstwa im I. Krypiakewycza NAN Ukrainy, przedstawił krótki zarys historii i osiągnięć Wydziału, powołanego przez Prezydium AN USSR w pierwszych miesiącach po zajęciu Lwowa przez Rosjan w 1939 r., jeszcze przed rozwiązaniem TNSz⁶⁰.

Wydaje się, że biogramy i wspomnienia, zwłaszcza o ludziach, których dorobek na wiele lat został wykreślony z nauki i nie doczekał się zamieszczenia w Bibliografii archeologii ukraińskiej⁶¹ (jak W. Hrebieniak, L. Czyskalenko, O. Kandyba, J. Polanski, J. Hoffman, J. Szumowskyj, J. Jankowycz, J. Łazar i na pewno wielu innych), uzupełnione winny być wykazem ich publikacji⁶². Jest to konieczne ponieważ część z nich ogłaszana była w nadzwyczaj dziś trudno dostępnych, tak w Polsce, jak

⁴² J. Filip, tamże, s. 443; L. V. Bażenow, tamże, s. 135; H. Mezenceva, tamże, s. 12.

⁴³ J. Filip, tamże, s. 1654; J. Gurba, A. Zakościelna, Jurij M. Zacharuk, APŚ, t. 3:1998, s. 315-317.

⁴⁴ L. V. Bażenow, tamże, s. 341; H. Mezenceva, tamże, s. 52; J. Gurba, J. Malcew, Igor Kiryłowicz Swiesznikow, Spr. Arch., t. 47: 1995, s. 323-325.

⁴⁵ H. Mezenceva, tamże, s. 197.

⁴⁶ J. Filip, tamże, s. 115; H. Mezenceva, tamże, s. 109; P. S. Penjak, Z istorii archeołohičnoj nauki Zakarpattja, „Archeołohija”, 1995, nr. 1, s. 138-141.

⁴⁷ Por. literaturę w: P. I. Borysovskij red., *Paleolit SSSR*, „Archeologija SSSR”, t. 1: 1984, s. 367.

⁴⁸ Por.: H. Mezenceva, tamże, s. 25.

⁴⁹ Por.: J. Filip, tamże, s. 60; H. Mezenceva, tamże, s. 134.

⁵⁰ J. Hrycak, tamże, s. 22.

⁵¹ J. Filip, tamże, s. 1177-1178; L. V. Bażenow, tamże, s. 336; H. Mezenceva, tamże, s. 147; Pam’jati Iriny Petrivny Rusanovij, „Archeołohija”, 1999, nr 1, s. 195.

⁵² J. Filip, tamże, s. 1464; Bażenow, tamże, s. 374; H. Mezenceva, tamże, s. 151; I. O. Gavrituchin, L. P. Michajlina, V. B. Perchevko, K 80-letiju Borisa Anisimoviča Timoščuka, „Rosijskaja Archeologija”, 1999, v. 4, s. 240-241.

⁵³ W. Szymański rec.: I. P. Rusanova. B. A. Timoščuk, *Jazyčeskie svjatišča drevnich Slavjan*, Moskwa 1993, APol., t. 42: 1997, s. 286-301.

⁵⁴ Por.: H. Mezenceva, tamże, s. 150; A. Abramowicz, tamże 129.

⁵⁵ Por.: H. Mezenceva, tamże, s. 189.

⁵⁶ Por.: H. Mezenceva, tamże, s. 161.

⁵⁷ Do 70-riččja Wołodymyra Danyłowycza Barana, „Archeołohija”, 1997, nr 3, s. 155-157.

⁵⁸ Do 70-riččja Stepana Ivanowycza Penjaka, „Archeołohija”, 1997, nr 1, s. 155-156.

⁵⁹ Por.: *Zbirnyk prac i materialiv na pošanu Łarysy Ivanivny Krušelnyčkoj*, Lwiv 1998, 411 s.

⁶⁰ Wg L. Mackewyja (s. 114) w 1940 r., wg Ł. Sławina (25 rokov archeołohičnih doslidzeń Akademii Nauk URSS, „Archeołohija”, t. 1, 1947, s. 69) i M Smiszki (Lvivskij Vidil Instytutu Archeołohii AN URSS v 1944 r., tamże, s. 187) już w 1939 r.

⁶¹ I. G. Šovkopljak, N. G. Dmytrenko, *Archeologija Ukrainskoj SSR. Bibliografičeskij ukazatel 1918-1980*, Kiev 1989.

⁶² Jak to uczyniono w stosunku do represjonowanych uczonych białoruskich (A. V. Iljučik, Pamjaci represavanych archeołogav, „Gistaryčno archeołohičny zbornik”, nr 3, 1994, s. 274-283. Por.: J. Gurba, Archeologia białoruska w latach dwudziestych i trzydziestych XX wieku, „Acstern Review”, t. 4: 2000, s. 367-372).

i na Ukrainie, wydawnictwach. Ich, wydawałoby się obecnie, przestarzałe, nieaktualne poglądy, mogą po latach okazać się ważnymi etapami w poznawaniu najdawniejszej przeszłości tej części Europy. Rozwijająca się w ostatnich latach coraz bardziej współpraca między archeologami Polski i Ukrainy zachodniej⁶³ szczyci się

⁶³ Por.: V. Cyhyłyk, Spilna ukraińsko-polska archeołońska ekspedycja, „Studia Archaeologica”, nr 1, 1993, s. 87; V. Cyhyłyk, J. Machnik, Pierwsze wspólne polsko-ukraińskie archeologiczne badania terenowe międzyrzecza Sanu i Dniestru, AAC, t. 32: 1994, s. 205-213; A. Bronicki, H. Ochrimenko, A. Zakościelna, Badania weryfikacyjno-sondazowe wyżynnej osady neolitycznej na stanowisku „Grodzisko”

dawnymi tradycjami. Prof. Tadeusz Sulimirski, wspominając czasy międzywojennego dwudziestolecia, podkreślał, że oba lwowskie ośrodki archeologiczne – polski i ukraiński, zgodnie ze sobą współdziałały⁶⁴. Dziś współpraca ta wymaga sięgnięcia do pełni dorobku pozostawionego przez pokolenia dawnych archeologów, czekającego na nowoczesne opracowania.

w Zimnem, rej. Włodzimierz Wołyński (Ukraina), APŚ, t. 3: 1998, s. 12-29; H. Taras (w tym tomie). Wypada tu przypomnieć o niekwestionowanych zasługach Katedry Archeologii UMCS w Lublinie w upowszechnianiu wyników archeologii ukraińskiej.

⁶⁴ T. Sulimirski, *Polska przedhistoryczna*, cz. 1, Londyn 1955, s. 17.